

דין וחי בהם הוא עבור חיים של ישראל, ולא תלוי בקיום המצוות

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכט סעיף ד

אפי' מצאוהו מרוצץ, שאינו יכול לחיות אלא לפי שעה, מפקחין ובודקים עד חוטמו; אם לא הרגישו בחוטמו חיות, אז ודאי מת לא שנא פגעו בראשו תחלה לא שנא פגעו ברגליו תחלה.

ביאור הלכה סימן שכט ד"ה * אלא לפי

- אלא לפי שעה - ואע"ג דלא שייך הכא הטעם חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה משום דלאו דוקא שבת ה"ה שאר מצוות כמו שכתב המאירי ביומא וז"ל ואעפ"י שנתברר שאי אפשר לו לחיות אפילו שעה אחת שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה עכ"ל אמנם באמת נראה דכל זה הוא לטעמא בעלמא אבל לדינא לא תלוי כלל במצוות דאין הטעם דדחינן מצוה אחת בשביל הרבה מצוות אלא דחינן כל המצוות בשביל חיים של ישראל וכדיליף לה שמואל מוחי בהם כדכתב הרמב"ם פ"ב מהלכות שבת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם...

עשיית מלאכה שאינה הכרחית להצלת נפשות

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכט סעיף ד

מכה של חלל יג אינה צריכה אומד, שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום, עושים לו * יד כל שרגילים לעשות לו בחול; אבל טו כשיודעים טז ומכירים באותו חולי * שממתין ואין צריך חילול, אסור לחלל עליו אע"פ שהיא מכה של חלל.

משנה ברורה סימן שכט ס"ק יד

(יד) כל שרגילים וכו' - ממאכלים ורפואות ורמב"ן ומשמע אע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא כיון שהחולי יש בו סכנה ויש בהדבר צורך קצת ורגילין לעשות לו בחול עושין גם בשבת ומ"מ ועיין בביאור הלכה שהבאנו מכמה פוסקים דס"ל שאפילו במקום שצריך חילול אין מחללין ע"י ישראל אלא בדבר שיש לחוש בו שאם לא יעשהו לו יכבד עליו חליו ויוכל להסתכן אבל כל שברור שאין במניעת אותו דבר חשש סכנה אע"פ שמ"מ צריך הוא לו ורגילין לעשות לו אין עושין אותו בשבת אלא ע"י א"י כדין צרכי חולה שאין בו סכנה וע"כ בודאי מהנכון להחמיר באיסור של תורה ועיין בבה"ל מה שכתבנו בסוף דברינו:

ביאור הלכה סימן שכט

* כל שרגילים וכו' - זהו לשון הרמב"ן בת"ה וכתב המ"מ דמזה משמע דאע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא עכ"ל ולענ"ד צ"ע דלפי הנראה הרבה פוסקים חולקים על סברא זו... גם מדברי הרמב"ן בעצמו אין ראיה כ"כ... והנה מלבד דעת המ"מ מצאתי עוד איזה פוסקים דמשמע דס"ל כדבריו וז"ל התשב"ץ ח"ר סי' נ"ד ואפילו הדלקה והבערה שהוא מלאכה גמורה עושין אותה בשביל חולה שיש בו סכנה אע"פ שאין עיקר רפואתו בהדלקת הנר אלא שצריכין אנו לצרכי רפואתו והכי תניא בפרק מפנין אם היתה צריכה לנר וכו' מכאן נראה שאפילו משום ישוב דעתו של חולה אפילו אינו צריך לרפואתו אלא ישוב דעתו בלבד וה"ה שאר מלאכות שהחולה מתיישב דעתו בהם שעושין אותן בשבת עכ"ל ומשמע לכאורה דס"ל כהמגיד וכן מצאתי עוד למאירי... ולא נשאר לנו להקל כ"א דעת המגיד ומשמעות התשב"ץ ומשמעות המאירי דיומא נואף שמוכרחין אנו לחלק לדבריו שלא יסתור א"ע וכו"ל א"כ בודאי היה מהנכון להחמיר באיסורי תורה ובפרט שהוא שלא במקום סכנה... ודע עוד דאפילו לפי דעת האוסרים הנ"ל היינו דוקא בדבר שברור לנו שלא יכבד חליו ע"י מניעת דבר זה אבל בדבר שיש חשש שע"י מניעת דבר זה יחלש ויכבד חליו מחללין עליו השבת וכעין שכתב ר"ת לגבי יוה"כ וכו"ל וכן נפסק לקמן בריש סימן תרי"ח. ולפי דברי המאירי

הנ"ל ביומא משמע שאם ע"י פעולת החילול הזה יתחזקו אבריו ג"כ אין למנוע דבר זה מאתו כיון שהוא חולה שיש בו סכנה:

שו"ת יחוה דעת חלק ד סימן ל

שאלה: חולה שיש בו סכנה שמחללים עליו את השבת, האם צריכים להזהר שלא לעשות שום מלאכה שאין בה משום פקוח נפש של החולה, או מכיון שניתנה השבת להדחות בגלל פקוח נפש, מותר לעשות לו מלאכה להקל ממכאוביו ויסוריו של החולה, אף על פי שאין בה תועלת כלל בנוגע למצבו המסוכן?

תשובה: המגיד משנה (בפרק ב' מהלכות שבת הלכה י"ד) כתב, שחולה שיש בו סכנה מחללים עליו את השבת לכל צרכיו, ואף על פי שאין סכנה במניעת הדבר שעושים לו. ע"כ. והובא להלכה בבית יוסף /או"ח/ (סימן שכ"ח), אלא שהוכיח מפירוש רש"י (שבת קכ"ט ע"א.) שאין לחלל שבת אלא על דבר שאם לא יעשו יסתכן החולה. ובשלחן ערוך /או"ח/ (סימן שכ"ח סעיף ד') פסק כדברי הרב המגיד, שאפילו אם אין שם מומחים עושים לחולה שיש בו סכנה כל מה שרגילים לעשות לו בחול. וכן כתב המגן אברהם שם בדעת מרן הש"ע. וכ"כ בשו"ת חתן סופר (סימן ל"ד). ולכאורה היה נראה שדין זה תלוי במחלוקת הפוסקים אם השבת דחוייה אצל פקוח נפש, או הותרה לגמרי לגבי פקוח נפש..... ולפי זה יש לומר שהרב המגיד סובר שבת הותרה אצל פקוח נפש, לכן כיון שניתנה להדחות כל שיש צורך כל שהוא לחולה, אפילו אין במניעת הדבר ההוא כדי לסכן החולה, מותר לעשותו בשבת כדרך שרגילים לעשותו בחול. אבל לרש"י שבת דחוייה אצל פקוח נפש ולא הותרה, ולכן אין להתיר אלא דבר שבמניעתו יסתכן החולה, ותו לא מידי.....

(ז) ואחרי הודיע ה' אותנו את כל זאת, הבא נבוא לדברי המשנה ברורה בביאור הלכה (סימן שכ"ח סעיף ד') על מה שכתב מרן השלחן ערוך, מכה של חלל אינה צריכה אומד (אם יש סכנה לשעתה), שאפילו אם אין שם בקיאים והחולה אינו אומר כלום, עושים לחולה כל מה שרגילים לעשות לו בחול. וזה תוכן דברי הביאור הלכה: זהו לשון הרמב"ן בתורת האדם, וכתב המגיד משנה: שמה משמע שאף על פי שאין סכנה במניעת הדבר ההוא מותר לעשותו. ולפע"ד צריך עיון, שלפי הנראה הרבה פוסקים חולקים על זה, שהרי רש"י פירש שחולה שיש בו סכנה היינו שמסוכן הוא בלעדי התרופה ההיא. וכבר הביאו בבית יוסף. והר"ן על הרי"ף כתב כפירוש רש"י. ועוד שביומא (פ"ב ע"א) שנינו, חולה מאכילים אותו על פי בקיאים. ופירש רש"י: אם יאמרו הרופאים שמסוכן הוא אם אינו אוכל. ובלא אומדנא אין מאכילים אותו, וממילא הוא הדין לענין חילול שבת. וכן מבואר בתוספות שבת (קכ"ח ע"ב) ובמאירי שם. וכן דעת הרשב"א בתשובה (סימן רי"ד) שכתב שמסוכן הוא אצל אכילה וכו' ונאכילהו ביום הכפורים. והוא הדין לענין שבת. גם מדברי הרמב"ן אין ראיה כל כך וכו'. אולם מצאתי לאיזה פוסקים שכתבו כדברי המגיד משנה, וזו לשון הרשב"ץ חלק א' (סימן נ"ד): ואפילו הבערה שהיא מלאכה גמורה עושים אותה בשביל חולה שיש בו סכנה, ואף על פי שאין עיקר רפואתו בהדלקת הנר, אלא שאנו צריכים לה לצרכי רפואתו, וכדנתיא (שבת קכ"ח ע"ב) ואם היתה צריכה לנר מדליקים לה, ואפילו היא סומא, ואף על גב דלא חזיא, אתובי מיתבא דעתה, סברא אי איכא מידי חזיא חברתי ועבדה לי. מכאן נראה שאפילו משום ישוב דעתו של החולה אף על פי שאין צריך לרפואתו אלא ליישוב דעתו בלבד, מחללים עליו שבת. והוא הדין שאר מלאכות שהחולה מתיישבת דעתו בהן עושים אותן בשבת. ומשמע דסבירא ליה כהמגיד משנה. וכן מצאתי להמאירי בסוף יומא. ובאור זרוע הלכות יולדת מצאתי שיש מחלוקת בזה. עכ"ת. ולפע"ד יש לומר שהרשב"א והר"ן לשיטתם שסוברים שבת דחוייה בלבד אצל פקוח נפש, אבל לדעת הראשונים שסוברים שהשבת הותרה לגמרי לגבי חולה שיש בו סכנה, כל שהיא מכה של חלל שחזקתה סכנה אין צריך אומד, ולכן אין צריך לדקדק אם הדבר חיוני כל כך לצורך החולה. וכן הרשב"ץ שהתיר בזה לשיטתה דסבירא ליה שבת הותרה אצל פקוח נפש וכן. ונמצא שרבים מהראשונים שסוברים ששבת הותרה אצל פקוח נפש עומדים בשיטת המגיד משנה, ולכן יפה פסק מרן השלחן ערוך כדבריהם. וכבר הסביר הגאון הראצ'ובי בצפנת פענח (ריש פרק ב' מהלכות שבת) בדעת הרמב"ם, שכשיש חולה שיש בו סכנה אין לחשוב שיש איסור שבת ורק הסכנה דוחה אותו, אלא גוף השבת עצמו נדחה במקום סכנה, ולכן כל צרכיו נעשים בשבת אף על פי שבלא הם לא ימות. ע"ש.....

(י) וראיתי להגאון רבי אריה ליב ברוידא בשו"ת מצפה אריה חלק א' (סימן ד'), שדן בדבר חולה שיש בו סכנה שצו הרופאים לבשל לו רפואה, אלא שאמרו שיש פנאי לעשותה אחר צאת השבת, ולא יסתכן החולה יותר מחמת דחיית עשיית התרופה עד לאחר השבת, ודעתו נוטה שמוותר לעשות התרופה בשבת הואיל והוא חולה שיש בו סכנה, וצריך להזדרז להכין רפואתו בהקדם. ושכן נראה מדברי הרב המגיד (פרק ב' מהלכות שבת), והובא בבית יוסף /או"ח/ (סימן שכ"ח), שיש לחלל את השבת בשביל חולה שיש בו סכנה לכל צרכיו אף על פי שאין סכנה במניעת הדבר שעושים לו. והאריך לפלפל בדבר, וסיים שהדבר צריך תלמוד. ע"ש. ולפע"ד נראה שגם לדברי הרב המגיד כיון שהרופאים אומרים בודאות שאין שום חשש סכנה בדחיית עשיית התרופה עד לאחר צאת השבת, הרי לא ניתנה השבת להדחות בשבילו, ולא התיר הרב המגיד אלא כשכבר נדחתה השבת בשביל החולה, לכן יש להתיר גם דברים שהם צורך החולה אף על פי שאין במניעתם סכנה.... וכן כתב בחידושי הרש"ש (יומא פ"ד ע"ב) שכל שאנו יודעים בבירור שנוכל להמתין לעשות התרופה במוצאי שבת, אין לחלל השבת בחינם, ורק אם הרופאים אומרים שצריכים לעשות התרופה בשבת דוקא, אלא שאפשר לדחות עשייתה למספר שעות, בזה אנו אומרים כל הזרזי הרי זה משובח, וכן מוכח מדנתיא (יומא שם דף פ"ד ע"ב), מחמת חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו וכו', ואין אומרים נמתין לו שמא יכריא, אלא מחמת לו מיד מפני שספק נפשות דוחה את השבת. ונראה שהכוונה שאפילו אם בודאי נוכל להמתין מספר שעות ואז נוכל להבחין ולקבוע אם

צריכים לחלל עליו שבת או לא, אף על פי כן לא ימתינו אלא מיד מחללים עליו את השבת, הואיל ועתה הוא בספק סכנה....

מסקנא דדינא, חולה שיש בו סכנה שמחללים עליו את השבת, הואיל וניתנה השבת להדחות בגלל פקוח נפש, מותר לעשות לו מלאכות אף להקל ממכאוביו ומיסוריו, כל שיש בהן קצת צורך לחולה, אף על פי שאין במניעתם שום חשש סכנה. ואין להחמיר בזה כלל. ונפירות הנושרים מכלל דברינן, שאם יש צורך לבשל בשבת תרופה לצורך חולה שיש בו סכנה, אלא שאומרים הרופאים שאפשר להמתין כמה שעות כדי לעשותה, מותר לעשותה מיד, כדי שתהיה מוכנה לאותה שעה, כיון שבכל אופן יצטרכו לחלל שבת לעשיית התרופה. אבל אם אומרים הרופאים שאפשר להמתין עד לאחר צאת השבת, ואין שום חשש סכנה יותר לחולה על ידי שהיית עשיית התרופה, יש להמתין עד למוצאי שבת, ולא יחללו השבת שלא לצורך. ואם יש צורך לבשל התרופה פעמיים, פעם אחת בשבת דוקא, ופעם שנית אפשר להמתין למוצאי שבת, נכון שיעשו רק פעם אחת בשבת, והשנית למוצאי שבת.

טירוף הדעת

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכח עמוד ב

מילדין את האשה וכו'. מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום, ומחללין עליה את השבת לאתווי מאי? - לאתווי הא דתנו רבנן: אם היתה צריכה לנר - חברתה מדלקת לה את הנר, ואם היתה צריכה לשמן - חברתה מביאה לה שמן ביד, ואם אינו ספק ביד - מביאה בשערה, ואם אינו ספק בשערה - מביאה לה בכלי. אמר מר: אם היתה צריכה לנר - חברתה מדלקת לה את הנר. פשיטא! - לא צריכא בסומא. מהו דתימא: כיון דלא חזיא - אסור, קא משמע לן: איתובי מיתבא דעתה, סברא: אי איכא מידי - חזיא חברתה ועבדה ל.

שולחן ערוך אורח חיים סימן של סעיף א

יולדת היא כחולה שיש בו סכנה א ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה; קוראין לה חכמה ב ממקום למקום, ומילדין (אותה), * ומדליקין לה * ג נר אפי' היא ד סומא; ומ"מ בכל מה שיכולין לשנותה משנין, כגון אם צריכים ו להביא לה כלי מביאו לה חברתה ז תלוי בשערה, וכן כל כיוצא בזה.

משנה ברורה סימן של ס"ק ג, ד

(ג) נר - אם הוא לילה ואע"פ שחברותיה יודעות לעשות לה כל הדברים הנצרכים לה אעפ"כ קים להו לחכמים דלא מיתבא דעתא דיולדת כששרויה בחשך וכתבו בתוספות ישנים שלהי יומא דמשו"ה אפילו אינה אומרת כלום וגם החכמה אינה אומרת כלום נמי מדליקין ועיין בבה"ל: (ד) סומא - אע"פ שבזה לא שייך טעמא הנ"ל דבלא"ה שרויה בחושך אעפ"כ מיתבא דעתה בנר דלוק דקאמרה אי צריכנא מידי חזיא חברותיה ועבדי לי ואע"פ דהדלקת הנר עיקרה אינה לרפואה אעפ"כ מחללין דקים להו לרבנן דיתובי דעתא דיולדת הוא מילתא דמסתכנא בה בלא"ה:

ביאור הלכה סימן של ד"ה * נר - והכא

נר - והכא א"צ מומחה כמו שצריך בחולה ביוה"כ דהכא יותר יכולה היולדת להסתכן ע"י פחד שתתפחד שמא אין עושין יפה מה שהיא צריכה ממנה שישתכן החולה ברעב ותוספות: